

Een malacologisch dagje Schiermonnikoog

Fig. 1. Op het strand, van links naar rechts Wiebe Taekema, Erick Staal, Thijs de Boer (met rode jas en strandfiets), Chris Taekema en Michiel Schipper. Foto Jaap de Boer.

Jaap de Boer

A malacological day at Schiermonnikoog, March 7, 2020

Summary. This report describes a malacological daytrip to the Frisian Wadden Island of Schiermonnikoog, just before the start of the corona crisis. Shells and snails were collected on the beach and at the salt marsh on the eastern part of the island. At the end of the day the shell museum 'Schelpenmuseum Paal 14', owned by Thijs de Boer, was visited.

Organisatie en deelnemers

De excursie werd georganiseerd door de Nederlandse Malacologische Vereniging in samenwerking met de Schelpencontactgroep Friesland.

Deelnemers

Sabine van den Berg (introducée), Jaap de Boer (excursieleider), Thijs de Boer, Bert Jansen, Rina Jansen (als introducée), Greetje Mulder (als introducée), Anthonie van Peursen, Michiel Schipper, Erick Staal, Hans van Straaten, Chris Taekema, Wiebe Taekema.

Nog net op tijd...

Na een superzachte winter, en terwijl de weken van slecht en wisselvallig voorjaarsweer zich aaneen regen en het land in de greep raakte van het coronavirus, beleefden de deelnemers aan de excursie naar Schiermonnikoog op 7 maart 2020 een schitterende eilanddag. Handen schudden kon nog net, hoewel een enkeling al vooruitliep op de nog te nemen maatregelen. We hebben die mooie dag nog onbekommerd genoten. „Bijna niet bewust van de dreiging zochten wij de weg naar de kust”, om een oudhollands popliedje (vrij) te citeren [“Terug naar de kust”, een tekst van Theun de Winter, melodie en uitvoering Maggie McNeal (alias Sjoukje van 't Spijker)].

Anthonie solo naar de kwelder

De tien Schiervarenders werden op de veerdam welkom geheten door de twee deelnemers die al op het eiland aanwezig waren: Thijs de Boer (met 'strandfiets'; fig. 1) en Wiebe Taekema. Op het eiland splitsten we al snel in twee 'groepen'. Bijna iedereen ging verzamelen op het strand, alleen Anthonie van Peursen ging serieus aan het werk met het verkennen van het brakke biotoop van de Oosterkwelder. Het was goed dat hij laarzen aan had, gezien de toestand van de kwelder. Vanaf de standplaats voor de fietsen ploeterde hij oostwaarts, over een pad dat veranderd was in een serie kleine meertjes. Vervolgens ging het zuidwaarts door de stugge kweldervegetatie. Op een plek waar veel materiaal bijeengespoeld en -gewaaid was (locatie 1; fig. 2) verzamelde Anthonie een strooiselmonster. Thuis uitpluizen leverde een aantal leuke soorten op, zoals Plompe dwergslak *Carychium minimum*, Mostonnetje *Pupilla muscorum*, Langwerpige barnsteenslak *Sucinella oblonga* en Dwerg-korfslak *Vertigo pygmea*. Op een droge plek in de buurt genoot hij zijn lunch, in eenzaamheid genietend van de rust en de natuur. Even verderop, op het wat nattere en zoutere gedeelte van de kwelder (locatie 2a), trof hij levende Muizenootjes *Myosotella myosotis* aan, tussen de wortels van Lamsoor *Limonium vulgare* (fig. 3). Hiermee was het doel van zijn missie geslaagd. In een nabijgelegen kreek (locatie 2b) werd het schepnet gehanteerd, met als

Fig. 2. Bijgeespoeld en -gewaaid materiaal op locatie 1, Oosterkwelder. Foto Anthonie van Peursen.

oogst alleen dood molluskenmateriaal. Van de Brakwaterkokkel *Cerastoderma glaucum*, een soort die in het verleden in brakwater op de kwelder van Schiermonnikoog levend is aangetroffen (Kuijper & Van Leeuwen, 2006), werd alleen een dood juveniel exemplaar in het strooiselmateriaal gevonden. Vermoeid maar ook tevreden aanvaardde hij de terugreis.

De monsterlocaties op de kwelder staan in tabel 1, de resultaten van Anthonies inspanningen zijn weergegeven in tabel 2.

Het strand

De overige deelnemers fietsten vanaf de veerboot naar het Badstrand, halverwege paal 6 en 7. Vanaf daar liep het grootste deel

Fig. 3. Muizenootjes *Myosotella myosotis*, kruipend op de kwelderbodem, locatie 2a. Foto Anthonie van Peursen.

van de groep ongeveer 1,5 uur naar het oosten over het brede ebstrand, tot ongeveer paal 9. In de duinen werd, onder een heerlijk zonnetje, de lunch gebruikt. Daarna liep de groep nog even verder, waarna eveneens over het strand de weg terug werd bewandeld.

Bert Jansen en zijn zus Rina bleven dicht bij het startpunt van de strandwandeling. Ze verzamelden daar vooral schelpen die ze wilden uitdelen tijdens een les aan 100 Brabantse kleuters, in de week na de excursie. Die les kwam helaas te vervallen vanwege de maatregelen in verband met coronacrisis. Als speciale vondst meldde Bert vier doubletten Ruwe boormossel *Zirfaea crispata* uit een bonk veen (fig. 4). Rina hield zich gedurende een deel van de tijd bezig met het aquarelleren van het landschap. Introducee Sabine van den Berg blijft een schrijfster, ook als ze mee is op excursie. Ze maakte veel notities over haar indrukken van de dag, die wellicht nog eens terugkomen in haar verhalen en romans.

Van het strand waren uiteraard nog meer leuke vondsten te melden, zoals een ruime hoeveelheid Amerikaanse boormossels *Petricolaria pholadiformis* én Witte boormossels *Barnea candida*. Dit bood gelegenheid om minder onderlegde malacologen het verschil tussen deze twee soorten uit te leggen en het geleerde direct te oefenen. Ook werd een eikapsel gevonden van een Grote tepelhoren *Lunatia catena* (fig. 5). Wiebe Taekema vond een zwart gekleurd klepje van de Wijde mantel *Aequipecten opercularis* en Michiel Schipper een prachtig doublet van die soort, kleurvariatie *lineata*, met daarop drie juveniele Muiltjes *Crepidula fornicata* (fig. 6). Van het vondstenlijstje van Michiel vermeld ik verder nog een Trapgevel *Propebela turricula*. Thijs de Boer meldde nog de vondst van een losse klep van de Grote zwaardschede *Ensis magnus*. Een bijzondere vondst, omdat deze soort op Schiermonnikoog nog maar zelden gevonden wordt tussen de miljarden exemplaren van de Amerikaanse zwaardschede *Ensis leei*. Bert Jansen vond een doublet van dezelfde

Fig. 4. Eén van de vier doubletten Ruwe boormossel *Zirfaea crispata*, verzameld door Bert Jansen. Foto Bert Jansen.

soort.

Gruisonderzoek door de auteur verliep teleurstellend. Het monster, opgescheept tussen paal 7 en 8, bestond vrijwel geheel uit Wadslakjes *Peringia ulvae*. Het meest vermeldenswaard was een klep van het Tweetandschelpje *Mysella bidentata*.

Net als in het verslag van de excursie naar Ameland, afgelopen november, is ervoor gekozen geen tabel op te nemen van strandvondsten, omdat monitoring van het strand van Schiermonnikoog zeer regelmatig wordt uitgevoerd. Op Schier is Thijs de Boer hiervoor verantwoordelijk. Wie wil weten wat er gewoonlijk op het strand te vinden is kan bij Thijs terecht, in zijn museum of in de (mede) door hem geschreven (standaard)werken over de schelpen van de (Friese) Waddeneilanden (De Boer & De Bruyne, 1991; De Boer, 2005; De Boer, 2006; De Bruyne & De Boer, 2008). Bijzondere vondsten door anderen op Schier worden ook vaak in het museum gemeld. Op zijn website laat Thijs zien welke bijzonderheden bij hem worden aangebracht door (veelal jonge) strandzoekers (check www.schelpenmuseum.nl/actueel.html). Vandaar de keuze voor het beschrijven van enkele opvallende zaken en 'highlights' van het strand.

Fig. 5. Eikapsel van een Grote tepelhoren *Lunatia catena*. Foto Jaap de Boer.

Fig. 6. Doublet Wijde mantel *Aequipecten opercularis* kleurvariatie *lineata* (boven), met daarop (onder) drie juveniele Muiltjes *Crepidula fornicata*. Foto Jaap de Boer.

Schelpenmuseum Paal 14

Tegen drie uur arriveerde de grootste groep bij het Schelpenmuseum Paal 14. Even later sloten Bert en Rina weer aan, daarna Sabine en Greetje en tenslotte de dappere Anthonie, die zich van ons allen beslist het meest had ingespannen. In zijn museum gaf Thijs veel uitleg en konden we vragen stellen (fig. 7). Thijs en zijn vrouw Annelies reizen regelmatig over de wereld, naar locaties waar mooie schelpen te verzamelen zijn. Het museum is dan ook een echt *schelpen* museum, met aanvullend een aantal fraaie andere strandvondsten. Drie vitrines zijn helemaal gericht op het strand van Schiermonnikoog, de overige vitrinekasten zijn gevuld met schelpen van over de hele wereld. Thijs verzamelt geen levend materiaal uit de zee, enkel wat op het strand en in havens te vinden is. Dat dit geen beletsel vormt voor het opbouwen van een schitterende collectie is hier duidelijk. Met zijn museum maakt Thijs veel mensen van alle leeftijden enthousiast om op het strand van Schier (en elders) zelf schelpen te gaan zoeken en iedereen kan bij hem terecht met bijzondere strandvondsten.

Na het museumbezoek verbleven we in het klassieke hotel Van der Werf, voor een drankje en een diner in stijl, tot het tijd was om op de fiets te stappen. Met de boot van half acht voeren we terug naar de vaste wal.

Dankwoord

Dank aan Thijs de Boer voor het meedenken over de opzet van deze dag, het begeleiden van (een deel) van de excursie en de hartelijke ontvangst in Schelpenmuseum Paal 14. Dank aan een aantal excursiedeelnemers voor het beschikbaar stellen van foto's.

Geraadpleegde bronnen

DE BOER, TH.W. & R.H. DE BRUYNE, 1991. Schelpen van de Friese Waddeneilanden. Overzicht van alle mariene autochtone weekdieren (Mollusca). – Fryske Akademy / Dr. W.

Fig. 7. Anthonie van Peursen (L) krijgt uitleg van museum eigenaar Thijs de Boer. Foto Jaap de Boer.

Backhuys / U.B.S., Ljouwert / Oegstgeest.

DE BRUYNE, R.H. & TH.W. DE BOER, 2008. Schelpen van de Waddeneilanden. – Fontaine Uitgevers, Amsterdam.

DE BOER, TH.W., 2005. De schelpen van Schiermonnikoog. Deel 1; 40 algemene soorten. – Schelpenmuseum Paal 14.

DE BOER, TH. W., 2006. De schelpen van Schiermonnikoog. Deel 2; 40 minder algemene soorten. – Schelpenmuseum Paal 14.

KUIJPER, W. & S. VAN LEEUWEN, 2006. De Tweede Slenk op Schiermonnikoog. – Zeepaard 66(5): 142-155.

Adres van de auteur
j.h.de.boer@kpnmail.nl

Tabel 1. Locaties Schiermonnikoog, Oosterkwelder, 7 maart 2020

Locatie 1	Strooiselmonster (opgevaaid dood materiaal)	53°28'42,68" N / 6°12'24,98" O
Locatie 2a	Levend op de grond tussen Lamsoor	53°29'1,79" N / 6°14'41,94" O
Locatie 2b	Dood materiaal uit kreek	53°28'54,34" N / 6°14'24,35" O

Tabel 2. Vondsten Schiermonnikoog, Oosterkwelder, 7 maart 2020

Soort	Wetenschappelijke naam	Locatie 1		Locatie 2a		Locatie 2b	
		adult	juveniel	adult	juveniel	adult	juveniel
GASTROPODA							
Plompe dwergslak	<i>Carichium minimum</i>	1					
Glanzende agaathoren	<i>Cochlicopa lubrica</i>	1					
Muizenootje	<i>Mysotella myosotis</i>	25	6	9		9	
Wadslakje	<i>Peringia ulvae</i>	1			3	18	3
Mostonnetje	<i>Pupilla muscorum</i>	16	4				
Langwerpige barnsteenslak	<i>Sucinella oblonga</i>		1				
Scheve jachtorenslak	<i>Vallonia excentrica</i>	1	1				
Dwerg-kofslak	<i>Vertigo pygmaea</i>	1					
BIVALVIA							
Brakwaterkokkel	<i>Cerastoderma glaucum</i>		1				
Nonnetje	<i>Limecola balthica</i>					1	